

Cultura i Espectacles

Exposició al Museu de l'Art de la Pell de Vic

El noucentisme més ge

Una mostra reivindicada per fi l'arquitecte vigatà Josep Maria Pericas

Maria Palau
VIC

No tot el noucentisme va ser uniformat i carrincló. També va aixopugar expressions plurals i creatives. Detall que certa historiografia acostuma a passar per alt. Catalunya no seria el que és sense el llegat modernista, però tampoc sense aquest patrimoni més escàs i infinitament més desconegut que el va succeir.

Entre els arquitectes noucentistes de primera hora, n'hi va haver un que va destacar per la seva aposta genuïna i renovadora, però paradoxalment avui és dels més ignorats. Es deia Josep Maria Pericas i no va tenir la sort a favor, ni en vida ni després de mort. Ho demostra que ha estat "l'últim" dels grans arquitectes d'aquesta època a ser reivindicat. El seu principal expert, Aleix Catasús, que fa dos anys li va dedicar un lluminós llibre, és el comissari d'una exposició que traça el seu recorregut al Museu de l'Art de la Pell de Vic (fins al 28 d'abril).

A Vic és on va néixer, el 1881, en el si d'una família de profundes conviccions religioses, que ell també va tenir durant tota la seva vida i que van marcar la seva trajectòria com a arquitecte, per bé i per mal. Pericas es va formar sota les doctrines del modernisme, i de fet el seu influx és tímidament present en les seves obres de joventut. Sobretot el de Gaudí, de qui va fer d'amfitrió en les festes del centenari del filòsof Jaume Balmes que es van celebrar a la capital

osonenca el 1910.

Però Pericas ja tenia un altre xip mental proper als ideòlegs del noucentisme, entre els quals Josep Torres i Bages, que el 1913 el va fitxar com a arquitecte de la diòcesi de Vic, càrrec que va mantenir durant tota la seva carrera i que un temps va compaginar amb comandes de l'estament eclesiàstic de Barcelona. Amb la complicitat d'aquesta institució, va gestar un dels seus projectes més originals: l'església del Carme.

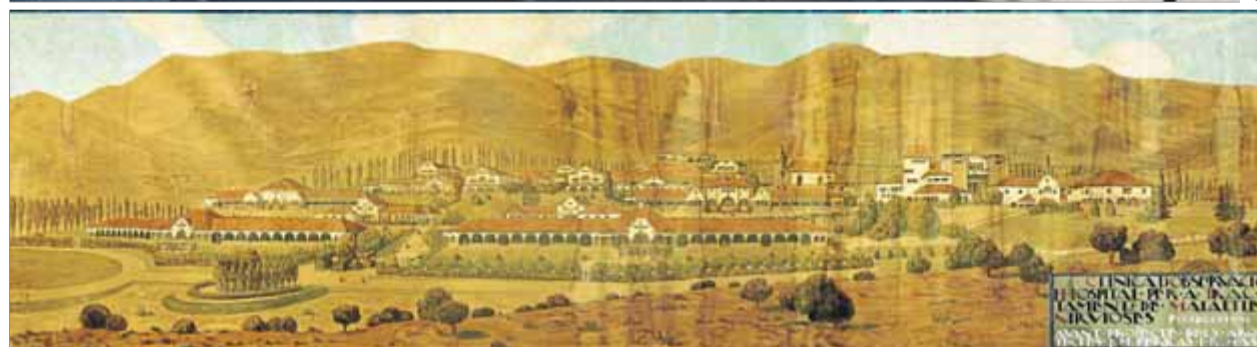
Trencadora

Pericas, que ja havia apuntat maneres en les seves primeres obres per a la burgesia vigatana, va arribar a la capital catalana poc després de la Setmana Tràgica del 1909. Les revoltes s'havien acarnissat amb el patrimoni religiós, i el bisbe Joan Laguarda li va confiar un edifici de nova planta al solar de l'arrasat convent de les Jerònimes. L'església del Carme va voler ser "una operació de reconciliació amb la classe obrera" en un dels seus feus, el barri del Raval. "Pericas va sorprendre amb una proposta molt trencadora, de façana de maó vermell i d'interiors refinats i elegants que clarament miraven la cultura germànica", assenyala Catasús.

La Secesió Vienesa va ser el seu model per crear un estil que fon tradició i modernitat. Poua del romànic, però Catasús remarca: "No fa neoromànic perquè no el copia: el reinterpreta." Pericas va ser un gran estudiós de l'art associat amb els orígens

L'església del Carme, la desapareguda Casa Comella, el monument a mossèn Cinto i els plànols de la clínica mental de Santa Coloma de Gramenet ■ LLUÍS CASALS / ANNA PERICAS

de la nació catalana. Excursionista incansable, el 1905 va engregar un projecte sobre les fortificacions feudals d'Osona que no es va publicar mai. Durant la Guerra Civil, van ser destruïts la majoria de dibuixos (quin gran dibuixant que era!) d'aquesta fallida aventura editorial.

Els incontrolats van calar foc al seu arxiu. "Això explica en part que hagi quedat a la cua dels archi-

tectes pendents de reconèixer", sosté el comissari. En veuran pocs, de plànols, a l'exposició de Vic. Poquíssims. Entre aquestes excepcions, hi ha els de la clínica mental de Torribera, a Santa Coloma de Gramenet, promoguda per la Mancomunitat el 1917, que Pericas va gestar juntament amb Rafael Masó. Quan Josep Puig i Cadafalch es va posar al capdavant de la institució, va mo-

dificar significativament els seus plans. Després, les vicissituds polítiques van acabar rebaixant les dimensions i la coherència estètica del projecte.

Masó és una peça molt important en el puzzle vital i professional de Pericas. Van ser amics íntims, s'admiraven mútuament i van beure de les mateixes fonts per erigir les seves arquitectures d'influència nòrdica. Pericas va exer-

cir sempre un control absolut sobre tots els detalls aplicats dels seus edificis. "Tot ho dissenyava ell, l'única cosa que delegava eren els elements de ceràmica al seu estimat Masó." Aquesta obsessió la tenia fins i tot amb els seus objectes d'ús domèstic. La roba, els coberts, els mobles... Tot, absolutament tot, ho pensava ell. "A casa mai es va comprar un llençol", diu el seu net Josep

L'APUNT

'El crit' no crida

Maria Palau

El British Museum inaugurarà l'11 d'abril l'exposició *Edvard Munch: amor i angouxa*. Imperdible per als qui es puguin permetre viatjar-hi. Qui no s'ha emocionat davant del seu quadre més famós, *El crit*? Caldria dir *Els crits*, perquè n'hi ha quatre versions més una litografia. Per als responsables de la prestigiosa institució artística londinenca, però, no tothom l'interpreta cor-

rectament. Molta gent es pensa que la figura de la pintura està gemegant, i no, el que realment està fent és tapar-se les orelles per protegir-se d'un udol extern. El pintor noruec ho va deixar perfectament escrit: "Vaig sentir un fort crit travessar la natura." Un crit de desesperació i de dolor del conjunt de la humanitat. I tan vigent que glaça la sang.

enuí

l'arquitectura catalana", i prova d'això és que el 1912 havia de formar part d'una exposició a París al costat de Picasso, Torres-García i altres primeres espases de l'art més avançat. No hi ha gaire informació d'aquesta mostra, es creu que impulsada per la Mancomunitat, però el cas és que no es va fer.

A partir dels anys vint el panorama va fer un gir. Puig i Cadafalch va normalitzar l'estil i, en certa manera, el va encotillar, i així es va posar punt final al noucentisme més experimental en què Pericas havia excel·lit. "Es va mantenir fidel a la seva manera de ser i de fer. Aliè a les modes, no va caure en el monumentalisme, com van fer altres noucentistes per satisfer el gust de la burgesia. Però va deixar d'innovar, fins que va anar quedant desfasat."

Marginat

Durant la guerra, es va escapar de la mort (el seu germà era un polític carlí), però en la postguerra es va endur un bon disgust. "Es va pensar que podria fer obres importants per al bàndol vencedor, però el van arraconar." En la seva nova condició d'arquitecte marginat, va patir per trobar feines. Pràcticament només va tenir un client, el de sempre: el bisbat de Vic. Van ser encàrrecs, però, molt modestos, que no li van permetre lluir-se. "Haver estat un arquitecte diocesà el va penalitzar". De les 200 obres de què consta el seu catàleg, la meitat són obres religioses.

Pericas va morir el 1966 i s'ha hagut d'esperar més de mig segle per tornar a ser visible. A l'octubre, una versió més reduïda de l'exposició es podrà veure a Girona, dividida en dues seus: la Fundació Masó i el Col·legi d'Arquitectes. ■

Maria Claparols, també comissari de la mostra.

Pericas va tenir una vida llarga, però les seves millors obres, "tan personals que són inconfusibles", es concentren en els anys deu. D'aquest període també és el monument a Jacint Verdaguer (1912), a la cruïlla de la Diagonal amb el passeig de Sant Joan, "una de les grans obres del noucentisme", considera Catasús, i la Casa Comella (1912), a Sarrià, el seu habitatge unifamiliar més emblemàtic. Bé, ho era, perquè el 1971 es va enderrocar. S'alçava a la cantonada dels carrers Nena Casas i Castells i és una pèrdua patrimonial tan lamentable com la de la Casa Trinxet de Puig i Cadafalch.

"Pericas era en aquell moment l'avantguarda de

'Bany d'aigua bullent', de la sèrie 'On abortion' ■ LAIA ABRIL

Foto Colectania exposa un projecte de l'artista Laia Abril sobre la tragèdia dels avortaments clandestins

Morts il·legals

Maria Palau
BARCELONA

A l'Esperancita no li van donar cap oportunitat per viure. Tenia 16 anys i li van denegar la quimioteràpia per tractar-se la leucèmia perquè estava encinta. Però tampoc la van deixar avortar. Al seu país, la República Dominicana, està prohibit sigui quina sigui la circumstància, fins i tot si la vida de la mare està en perill, com era el cas de l'Esperancita. Al Salvador, la llei (aprovaada el 1998!) també és diabòlica, fins al punt que els avortaments espontanis estan penats amb 40 anys de presó.

No té més misteri: als llocs sense accés a l'avortament, les dones moren. Unes 50.000 a tot el món cada any. L'artista Laia Abril (Barcelona, 1986) hi ha dedicat un projecte la base del qual és la fotografia, tot i que, aliada amb el

text (ha fet un munt d'entrevistes) i amb objectes diversos (cedits per museus), pren la forma d'una instal·lació que presenta a la Fundació Foto Colectania. *On abortion* s'ha exposat en institucions artístiques d'una desena de països i en el seu historial consten diversos premis. Però fins ara no s'hi havia interessat cap espai de l'Estat espanyol.

"La història no és tan història. El que passava ahir passa avui." I, hi afegeix Abril, passarà demà si el sistema continua aferrat a polítiques reaccionàries. El debat està permanentment obert. Irlanda va celebrar l'any passat un referèndum. Tot i ser de domini catòlic, religió que considera la interrupció de l'embaràs un pecat, el sí a la despenalització va guanyar, de manera que a la Unió Europea només queden dos territoris on està proscriu: Polònia i Malta.

Sense cobertura legal, les dones que volen renunciar a la maternitat han de fer un descens a l'infern. El catàleg de mesures casolanes extremes per provocar la fallida de l'embaràs és esfereïdor: fer-se banys d'aigua bullent, introduir-se unes agulles de fermitja o un penjador a la vagina, menjar pólvora, beure lleixiu, col·locar-se una pedra de 18 quilos sobre l'abdomen, tirar-se per les escales... Infeccions, hemorràgies, lesions irreversibles que esdevenen un impediment per després poder tenir un fill desitjat... I, en molts casos, la mort pica a la porta.

Verí a les píndoles

Les dones pobres, les més vulnerables, no sempre poden recórrer a les píndoles abortives que circulen pel mercat negre. Ingerir-ne, però, és un altre desafiament per al seu cos, ja que contenen ingredients verinosos. Per a moltes super-

vivents, l'experiència d'haver passat per una clínica clandestina, sovint en condicions higièniques deplorables, deixa traumes psicològics de per vida.

Abril ha centrat la seva investigació en els països on la situació és més dramàtica. Però insisteix que l'onada d'ideologia conservadora és una amenaça als estats hipotèticament més democràtics i civilitzats. Als EUA, l'avortament es va legalitzar el 1973, però a la Becky, de 17 anys, no li va servir de res quan, el 1988, es va sotmetre a una operació sense garanties perquè no tenia el consentiment dels seus pares. Mentrestant, el president Trump, detractor d'aquest dret, s'ha erigit en l'ídol dels extremistes que durant aquest gairebé mig segle de suposada llibertat han comès 300 actes terroristes, inclòs l'assassinat de metges. Victimes col·laterals d'aquesta tragèdia sense fi. ■